

Oponentský posudek diplomové práce Lucie Jandíkové Genderová analýza animovaného filmu Zootropolis: Město zvířat katedry genderových studií FHS UK

Volba animovaného snímku Zootropolis pro genderovou analýzu pomocí metody close reading byla skvělou volbou pro napsání diplomové práce. Nikoli však proto, jaká ocenění film získal, jak Lucie Jandíková v práci sama zmiňuje (a nutno říct, že v rámci aplikování kritické teorie bych u jmenovaných cen očekávala spíše jejich zpochybnění nebo minimálně problematizování), ale především tím, že daný snímek k ní přímo vybízí. Rovněž musím hned na úvod konstatovat, že předložená práce patří mezi jedny z mála, které otáčejí častý nešvar těchto typů absolventských prací – méně zdařilá je část teoretická, zatímco praktická se vyznačuje velmi vysokou úrovní.

V teoretické části, kde se autorka vyjadřuje k funkci a možnostem animovaného filmu jako média, totiž především chybí zásadní upřesnění, tedy že se práce bude zabývat mainstreamovou kinematografií (a to jak zahraniční, tak českou, o čemž svědčí uvedené příklady). To by ospravedlňovalo úvodní filipiku, hájící animovaný film jako žánr nejen pro děti, ale i pro dospělé, přičemž především ve festivalové a další tvorbě byl tento předsudek či stereotyp dávno překonán, což se nakonec do určité míry týká i současné mainstreamové tvorby.

Animovaná tvorba už poměrně dlouho nepředstavuje pouze pohádky a „vyprávěnky“, které nakonec velmi často nebyly tím, čím se zdály být, o čemž svědčí například portfolio ruského animátora Jurije Norštejna, jehož Pohádka pohádek je ve skutečnosti alegorií válečných hrůz a lidského štěstí – a i zde pomocí zvířecích postav. Podobnou neznalost historie animovaného filmu (která sice není předmětem práce, nicméně je její součástí) ilustruje i skutečnost, že autorka jako zásadní zmiňuje Disneyho tvorbu – ano, v mainstreamové kinematografii bychom to mohli tvrdit, nicméně ještě před Disneyem byla mnohem pokrokovější a ranější kubánská animovaná tvorba.

Volba teorie genderové performativity Judith Butler a sociálních konstrukcí reality Bergera a Luckmanna jsou na místě, nicméně z mediálních, navíc pak mediálně-feministických teorií jsou Tuchman, Gauntlett a Köpplová s Jirákem spíše nedostatečnou volbou. V tomto případě bych se přikláběla k feministickým filmovým a mediálním teoriím zabývajícím se přímo audiovizí, konkrétně animovaným filmem, který by autorce více usnadnil práci při samotné analýze. K „nošení kostýmů“ by se hodila práce Ervinga Goffmana o sebeprezentaci v každodenním životě, neboť by pomohla dotáhnout některé analytické postřehy z praktické části.

Autorka se v teoretické části zabývá někdy příliš banálními konstatováními o roli stereotypů (nejen genderových) v kultuře/kulturách, vysvětlování antropomorfizace či převaze hrdinů nad hrdinkami v audiovizí. Nejde o to, že by se nezakládala na pravdě, ale protože se mediální reprezentace i způsoby antropomorfizace v (nejen animovaném) filmu postupně vyvíjejí a

proměňují. Stejně tak je poměrně zastaralé prohlášení o tom, kolik lidí v Evropě a v USA stráví času při sledování televize a filmů, neboť tento fakt pochází z roku 2002 (str. 6). Kromě aktualizace některých faktických údajů by bylo vhodnější přikročit k relevantním teoriím zaměřujícím se na současné tematické i ideologické trendy v animované tvorbě, navíc tedy specificky mainstreamové, snad i se zmíněním té ostatní právě v protikladu k Hollywoodu (a sem by patřila i velká část evropské animované kinematografie).

Oproti tomu je překvapivě velmi detailní a zdařilá část praktická, především pak některé její kapitoly, zabývající se „nahotou“ v protikladu k oblékání (jako biologické determinismus v protikladu k sociálnímu konstruktivismu) či ve způsobu uplatňování moci. Autorka vyhledává četné příklady, které nahlíží kritickou optikou a často uvádí i možnosti opozitního čtení, tedy vícevýznamovost některých scén, postav či dialogů. Lucie Jandíková tady naplno projevuje svůj potenciál pro genderovou analýzu audiovizuálního obsahu, jen o něco méně zajímavé (nikoli však nezajímavé) jsou pak kapitoly o tradiční maskulinitě a feminitě.

To mě vede k několika poznámkám k praktické části, ovšem nikoli k výtkám. Tou první je skutečnost, že autorka důsledně sleduje maskulinitu a feminitu jako analytické i empirické kategorie, ovšem opomíjí cokoli mezi těmito dvěma póly. Další je pak přijetí (ale už ne problematizování) určité formy antropocentrismu, jemuž odpovídá „zcivilizování“ zvířat tím, že se oblékají jako lidé, používání stereotypních rčení pro druhovou „povahu“ zvířat (Istivý lišák, falešná kočka) apod. Tady by autorka opět mohla sáhnout po dílech z antrozologie a posthumanismu, která by se pro výklad Zootropolis rovněž hodila. S tím souvisí i poslední poznámka o naturalizaci společnosti a socializaci přírody, kterou autorka rovněž reflektuje jen částečně.

Celkově se však jedná o práci čtivou, dobře zpracovanou a přinášející zajímavé postřehy a zjištění (viz výše), proto ji doporučuji k obhajobě a navrhuji její hodnocení stupněm výborně až velmi dobře v souvislosti s průběhem obhajoby.

Baslarová!

Rohle, 9. 9. 2025

Iva Baslarová